

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026-YIL

AVGUST 8-SON, I-QISM

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 - Texnika fanlari

08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

Google
Scholar

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

OpenAIRE

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ФИЛИАЛ В г. ТАШКЕНТЕ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 2026-yil, avgust.

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Iqtisodiyot fanlari doktori (DSc)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.08.06 – "G'ildirakli va gusenisali mashinalar va ularni ishlatish" (texnika fanlari)
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK
Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

IQTISODIYOTGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHNING SAMARALI DAVLAT BOSHQARUVI.....	9
Amirov Otabek Xudoyberdi o'g'li	
РОЛЬ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В СИСТЕМЕ ФИНАНСОВОГО КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТА ПРЕДПРИЯТИЯ.....	14
Маннапова Раъно Абборовна	
METROPOLITEN SANOATIDA MAHALLIYLASHTIRISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING INTEGRAL METODOLOGIK MODELİ	22
Mansurov Xamrokul Ilxomovich	
INVESTMENT COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA: CHALLENGES AND PROSPECTS ..	29
Liu Qing	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI BANK TIZIMI: MARKAZIY BANK VA UNING VAZIFALARINING IQTISODIY ASOSI.....	36
Sherkulova N.B., Fayzullayeva Maxliyo	
MINTAQAVIY IQTISODIYOT: MUAMMOLAR VA XALQARO TAJRIBA.....	41
Yorqin Xudoyberdiev	
BIZNES SUBYEKTLARINING EKSPORT FAOLIYATINI MOLİYALASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY OMILLARI	45
Karamatdinova Aysawle Paraxatovna	
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PDCA TAMOIYILIGA ASOSLANGAN 7 BOSQICHLI TAKOMILLASHTIRILGAN TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	53
Xojiyev Ma'murjon Muxsinjon o'g'li	
HUDUDIY SPORT-SOĞ'LOMLASHTIRISH TURIZMINING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR..	62
Misirxonov Habibxon Iskandar o'g'li	
TRANSPORT SOHASIDA AYOLLAR BANDLIGINI TA'MINLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARUV MODELINI TAKOMILLASHTIRISH	71
Abdukarimova Dilnozaxon Mamurjon qizi	
QALMOQIR KONI MIS-MOLIBDEN RUDASINING GRANULOMETRIK TARKIBI VA METALLARNING YIRIKLIK SINFLARI BO'YICHA TAQSIMLANISHINI TAHLIL QILISH	78
Samadov Alisher, Abdusamiyeva Lobarxon	
VELOCITY CALCULATION AND ANALYSIS OF MANIPULATOR MOTION BASED ON THE DIFFERENTIAL APPROACH	83
Egamberdiev Azimjon, Djuraev Sherzod	
PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARIDA INNOVATSION MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQRISHNI RAG'BATLANTIRISH OMILLARINI BAHOLASH.....	88
Tojiyev Sa'dulla Muhitdinovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK BARQAROR RIVOJLANISHINI EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH ORQALI TA'MINLASH.....	93
Jo'raxonov Muzaffar Eskandarovich	
MILLIY TURIZM EKOTIZIMINI XALQARO RAQAMLI PLATFORMALARGA INTEGRATSIYA QILISHNING STRATEGIK MEXANIZMLARI.....	101
Temirov E.I.	
TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARINING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDAGI TA'SIRINI BAHOLASH	109
Mutorov Ilhom Avazjon o'g'li	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINI BOSHQARISHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	116
Ziyodullayev Sodiqjon Mamadillayevich	

ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ НА ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯМИ МИНЕРАЛЬНО-СЫРЬЕВОГО КОМПЛЕКСА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	121
Худайбердиева Камила, Абдурахманова Мунаввар	
СОВРЕМЕННЫЕ ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ ТЕКСТИЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ И НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ИХ ДОСТУПНОСТИ	127
Дадабоева Муштари Хамидиллаевна	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МЕТОДИКИ УПРАВЛЕНИЯ КОНКУРЕНТНЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ	138
Ташмухамедова Карима Саматовна	
ИНТЕГРАЦИЯ ОЦЕНКИ КОРПОРАТИВНОГО РИСК-МЕНЕДЖМЕНТА В ИНДЕКС КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ СТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН.....	143
Маманазаров Ойбек, Аблаева Валентина	
TURIZMDA PROFESSIONAL TA'LIM VA O'QITISH (VET) TIZIMLARINING QIYOSIY TAHLILI: O'TISH DAVRI IQTISODIYOTLARI UCHUN SINGAPUR VA AVSTRALIYA TAJRIBASI.....	150
Abdullabekova Noilaxon G'ofurjon qizi	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI CAMELS TIZIMIDA BAHOLASHNING NAZARIY VA METODOLOGIK TADQIQI	156
Safaraliyev Basir Norboyevich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH MEKANIZMI VA TRANSFORMATSIYA NATIJADORLIGINI BAHOLASH	162
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
JINCHAN REAGENTI YORDAMIDA KVARSLI-PIRIT KONSENTRATIDAN OLTINNI TANLAB ERITIB AJRATIB Olish.....	169
Rahmonova Umida, Xasanov Abdurashid, Saidahmedov Aktam	
QALMOQQIR MIS-MOLIBDEN RUDALARI MINERALLARINING OCHILISH DARAJASINI BAHOLASH VA BOYITISH TEXNOLOGIYASINI ASOSLASH.....	174
Samadov Alisher, Abdusamiyeva Lobarxon	
ФАКТОРЫ МОЛОДЕЖНОЙ БЕЗРАБОТИЦЫ В УЗБЕКИСТАНЕ: ЭКОНОМЕТРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ДЕМОГРАФИЧЕСКИХ, МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ	179
Мусаева Шоира, Усмонова Дилфуза	
QARZ KAPITALI ASOSIDA LOYIHALARNI AMALGA OSHIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH) AMALIYOTINING AHAMIYATI	183
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
ANGREN VA YANGI ANGREN IESLARINING KUL-SHLAK AG'DARMALARI TEXNOLOGIK NAMUNALARNING MODDIY TARKIBINI O'RGANISH	189
Almatov Ilxomjon, Xatamov G'ayrat, Jabborov Ergash, Sodiqov Farrux	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARI SOHASIDA MOLIVAVIY NATIJALAR HISOB METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING YAXLIT TIZIMI	195
Bekchanov Faxriddin Atabekovich	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI O'RNI	200
Safaraliyev Suyun Sheraliyevich	
RESEARCH AND DESIGN OF ANAEROBIC REACTORS FOR EFFECTIVE FERMENTATION OF AGRICULTURAL RESIDUE	204
Dilbar Ramazonova	
"TARMOQLARDAN FOYDALANISH" BOBINI O'QITISHDA MUALLIFLIK TA'LIM PLATFORMASIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI	209
Allaberganova Muyassar, Po'lotova Sevinchov	
RAQAMLI MARKETING PLATFORMALAR ASOSIDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARI	216
Pirmatov Oybek Shovkat o'g'li	

TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDITNI TASHKIL ETISH VA O'TKAZISH JARAYONLARINING AMALDAGI HOLATI	223
Yuldashev Xurshidbek Mamirjonovich	
ELEKTRON SAVDO PLATFORMALARIDA MOLIYAVIY TAHLIL AMALIYOTINING MUAMMOLARI VA UNIRIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	232
Amanqulova Muxlisa Narsafar qizi	
SURXONDARYODA YASHIL TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	240
Mamatov Sardor, Rashidova Nargiza	
XORIJIY MAMLAKATLARDA UY-JOY NARXLARIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLARNI BAHOLASH TAJRIBASI... ..	246
Sadikova Dildora Abdulla qizi	
TOMORQA XO'JALIKLARI FAOLIYATIDAN KELADIGAN DAROMADLARNI OSHIRISHDA INNOVATSIYALARNING ROLI	252
U.U. Nurullayev	
ECONOMIC EFFICIENCY OF IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN WAREHOUSE OPERATIONS.....	257
Abdulazizova Shakhrixoda Azizbek kizi	
IXTISOSLASHUV VA KONSENTRATSIYANI TAKOMILLASHTIRISH ASOSIDA SUT MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNING SAMARADORLIGI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	262
Sherbekova Ariuxan Rashidovna	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KAPITAL TARKIBINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISH IMKONIYATLARIGA TA'SIRI TAHLILI.....	266
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
ОПТИМИЗАЦИЯ РЕЖИМОВ ВЫРАБОТКИ КИСЛОРОДА И СЖАТОГО ВОЗДУХА ДЛЯ СНИЖЕНИЯ ЭНЕРГОЁМКОСТИ ПРОИЗВОДСТВА ЧЕРНОВОЙ МЕДИ.....	271
T.C. Kamalov, X.T. Tashева, D.A. Ishanova, U.I. Ablyayev	
SOLIQ SIYOSATINING INVESTITSION FAOLLIKKA TA'SIRI.....	279
Baxtiyorova Jasmina Jasurovna, Zarif Oripovich Axrorov	
SUV TEJOVCHI TEXNOLOGIYALARNI OMMALASHTIRISH VA JORIY ETISHNI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING SAMARALI TIZIMINI SHAKLLANTIRISH (QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	284
Seitnazarov Baxadir Muratbaevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH VA RISKLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Tuopova Nigora Xolmurod qizi	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARIDA MOLIYAVIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH VA RISKLARNI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Turopova Nigora Xolmurod qizi

Termiz davlat universiteti katta o'qituvchisi i.f.f.n. (PhD)

Email: nturopova92@tersu.uz

ORCID: 0009-0009-5789-1207

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy xavfsizlik tizimini modernizatsiya qilish va uning samarali mexanizmlarini joriy etish masalalari chuqur tahlil qilingan. Korxonalar faoliyatiga salbiy ta'sir etuvchi moliyaviy xavf-xatarlar, ularning kelib chiqish sabablari hamda subyektlarning barqaror o'sish sur'atlariga ko'rsatadigan ta'siri yoritib berilgan. Moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda ichki nazorat, strategik rejalashtirish, likvidlik menedjmenti, maqbul qarz yuklamasi va raqamli boshqaruv texnologiyalarining o'rni ilmiy jihatdan asoslangan. Tadqiqot yakunida tashqi bozorlardagi tebranishlarga moslashuvchanlikni oshirish va kapital fondlaridan unumli foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Xulosa qismida moliyaviy xavfsizlik mexanizmlarining takomillashtirilishi korxonalarning raqobatbardoshligini va uzoq muddatli barqaror iqtisodiy samaradorligini kafolatlovchi bosh omil ekanligi isbotlangan.

Kalit so'zlar: kichik tadbirkorlik, moliyaviy xavfsizlik, iqtisodiy barqarorlik, risk-menedjment, ichki nazorat tizimi, moliyaviy rejalashtirish, likvidlikni boshqarish, qarz yuklamasi, raqamli transformatsiya, iqtisodiy samaradorlik.

АННОТАЦИЯ: В данном исследовании подробно проанализированы вопросы модернизации системы финансовой безопасности субъектов малого предпринимательства и внедрения ее эффективных механизмов. В работе освещены финансовые риски, негативно влияющие на деятельность предприятий, причины их возникновения и их влияние на устойчивые темпы роста субъектов. Научно обоснована роль внутреннего контроля, стратегического планирования, менеджмента ликвидности, оптимальной долговой нагрузки и технологий цифрового управления в обеспечении финансовой устойчивости. В завершение исследования разработаны практические рекомендации по повышению гибкости к колебаниям на внешних рынках и эффективному использованию капитальных фондов. В заключении доказано, что совершенствование механизмов финансовой безопасности является главным фактором, гарантирующим конкурентоспособность и долгосрочную устойчивую экономическую эффективность предприятий.

Ключевые слова: малое предпринимательство, финансовая безопасность, экономическая устойчивость, риск-менеджмент, система внутреннего контроля, финансовое планирование, управление ликвидностью, долговая нагрузка, цифровая трансформация, экономическая эффективность.

Abstract: This study provides a comprehensive analysis of modernizing the financial security system of small business entities and implementing its effective mechanisms. The paper highlights the financial risks negatively affecting enterprise activities, their root causes, and their impact on the sustainable growth rates of the entities. The roles of internal control, strategic planning, liquidity management, optimal debt load, and digital management technologies in ensuring financial stability are scientifically substantiated. At the conclusion of the research, practical recommendations were developed to increase flexibility to external market fluctuations and to effectively utilize capital funds. In the conclusion, it is proven that improving financial security mechanisms is the primary factor guaranteeing the competitiveness and long-term sustainable economic efficiency of enterprises.

Keywords: small entrepreneurship, financial security, economic stability, risk management, internal control system, financial planning, liquidity management, debt load, digital transformation, economic efficiency.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida kichik biznes subyektlari milliy iqtisodiyotning eng faol, moslashuvchan va raqobatbardosh qatlamlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ular yangi ish o'rinlarini yaratish, aholi daromadlarini oshirish, ichki bozorni tovar va xizmatlar bilan to'ldirish, hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirish hamda tadbirkorlik muhitini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, xususi sektor ulushini

o'shish va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish jarayonlarida kichik biznesning roli yanada ortib bormoqda. Biroq mazkur subyektlarning samarali faoliyat yuritishi faqat ishlab chiqarish yoki xizmat ko'rsatish hajmlariga emas, balki ularning moliyaviy jihatdan qanchalik himoyalanganligi va barqaror boshqarilayotganligiga ham bevosita bog'liqdir. (2)

Moliyaviy xavfsizlik kichik biznes subyektlarining ichki va tashqi iqtisodiy tahdidlarga qarshi turish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish, to'lovga qobiliyatlilikni saqlab qolish, likvidlikni ta'minlash hamda uzoq muddatli rivojlanish imkoniyatlarini mustahkamlash darajasini ifodalaydi. Agar korxona o'z moliyaviy barqarorligini ta'minlay olmasa, u holda bozordagi o'zgarishlar, inflyatsiya, kredit foizlarining ortishi, xomashyo narxining ko'tarilishi, talabning pasayishi yoki soliq yukining oshishi kabi omillar uning faoliyatiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash bugungi kunda kichik biznesning oddiy buxgalteriya yoki hisob-kitob masalasi emas, balki strategik boshqaruvning muhim yo'nalishiga aylanmoqda.

Kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligiga ta'sir etuvchi omillar ko'p qirrali xarakterga ega. Bir tomondan, ichki omillar, ya'ni moliyaviy rejalashtirishning sustligi, pul oqimlarini samarasiz boshqarish, ichki nazorat tizimining zaifligi, qarz yuklamasining me'yorida oshib ketishi va foyda taqsimotidagi nomutanosiblik xavf manbai bo'lib xizmat qiladi. Ikkinchi tomondan, tashqi omillar, jumladan, bozor konyunkturasining o'zgaruvchanligi, bank-moliya tizimidagi cheklovlar, inflyatsion bosim, raqobatning kuchayishi va normativ-huquqiy talablarning yangilanib borishi ham kichik biznes subyektlari uchun qo'shimcha tahdidlarni yuzaga keltiradi. Aynan shu omillar moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlarini ilmiy asosda takomillashtirish zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, kichik biznesning moliyaviy jihatdan zaifligi nafaqat alohida korxonaning faoliyatiga, balki hududiy iqtisodiy barqarorlikka, bandlik darajasiga va investitsion muhitga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish masalasi zamonaviy iqtisodiy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi kichik biznes subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashning mavjud muammolarini tahlil qilish, unga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va samarali mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalarni ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash masalasi iqtisodiy nazariya va amaliyotda keng o'rganilgan bo'lib, ushbu yo'nalishda turli ilmiy yondashuvlar shakllangan. Xususan, Joseph E. Stiglitz moliyaviy bozorlar nomukammalligi va axborot assimetriyasi kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini asoslab bergan. Uning tadqiqotlariga ko'ra, kredit bozoridagi axborot nomutanosibligi kichik korxonalar uchun moliyaviy resurslarga kirishni cheklaydi va bu ularning xavfsizligini zaiflashtiradi.

Frederic S. Mishkin moliyaviy tizim barqarorligi va risklarni boshqarish mexanizmlarini chuqur tahlil qilib, moliyaviy institutlarning samarali faoliyati iqtisodiy subyektlarning, jumladan, kichik biznesning xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Uning fikricha, moliyaviy vositachilik tizimi rivojlanmagan sharoitda kichik biznes subyektlari yuqori risk ostida faoliyat yuritadi.

Asli Demirgüç-Kunt va Ross Levine tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda moliyaviy rivojlanish va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlik asoslab berilgan. Ular kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy xizmatlar infratuzilmasining kengayishi iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashini ko'rsatadi. Ayniqsa, 2008-yildagi global moliyaviy inqirozdan keyingi davrda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati yanada ortgani ta'kidlanadi.

Muhammad Yunus tomonidan ilgari surilgan mikro moliyalashtirish konsepsiyasi kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda muhim innovatsion yondashuv sifatida qaraladi. U Bangladesh tajribasi asosida kichik kreditlar orqali kambag'al qatlamlarni tadbirkorlikka jalb etish va ularning moliyaviy barqarorligini oshirish mumkinligini isbotlagan.

OECD tashkiloti hisobotlarida kichik va o'rta biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda institutsional muhit, soliq siyosati va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining o'rni alohida qayd etilgan. Xususan, OECD 2020-yilgi hisobotida kichik biznes uchun moliyaviy inklyuziyani kengaytirish, raqamli moliya vositalarini joriy etish va risklarni diversifikatsiya qilish zarurligi ta'kidlangan.

Douglas W. Diamond va Philip H. Dybvig tomonidan ishlab chiqilgan bank tizimi barqarorligi modeli moliyaviy vositachilikning iqtisodiyotdagi ahamiyatini ochib beradi. Ularning nazariyasiga ko'ra, banklar likvidlik risklarini boshqarish orqali iqtisodiy subyektlarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlaydi. Bu yondashuv kichik biznes subyektlari uchun ham dolzarb hisoblanadi.

Shuningdek, Robert C. Merton tomonidan ishlab chiqilgan moliyaviy innovatsiyalar va risklarni boshqarish

nazariyalari kichik biznes uchun zamonaviy moliyaviy instrumentlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi. U moliyaviy risklarni samarali boshqarish orqali korxonalar barqarorligini oshirish mumkinligini asoslaydi.

Zamonaviy tadqiqotlarda raqamli transformatsiya jarayonlari ham alohida o'rin egallaydi. Erik Brynjolfsson va Andrew McAfee raqamli texnologiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirish bilan birga, kichik biznes subyektlarining moliyaviy boshqaruv tizimini optimallashtirishini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, Big Data va sun'iy (2) intellekt asosidagi tahlillar moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Yuqoridagi ilmiy yondashuvlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash ko'p omilli jarayon bo'lib, u moliyaviy infratuzilma rivoji, institutsional muhit, innovatsion texnologiyalar va samarali risk menejment tizimlariga bevosita bog'liq. Shu sababli, mazkur yo'nalishda kompleks yondashuvlarni ishlab chiqish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish masalasini chuqur tahlil qilish uchun bir-birini to'ldiruvchi umumilmiy va maxsus iqtisodiy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi tanlanayotganda kichik biznes faoliyatining ko'p omilli xususiyati, moliyaviy xavfsizlikning murakkab tarkibiy tuzilishi hamda ichki va tashqi tahdidlarning bir-biri bilan o'zaro bog'liqligi asos qilib olindi. Shu nuqtayi nazardan, tadqiqotda moliyaviy xavfsizlik alohida moliyaviy ko'rsatkich emas, balki barqarorlik, likvidlik, to'lovga qobiliyatlilik, rentabellik va boshqaruv samaradorligini birlashtiruvchi yaxlit iqtisodiy kategoriya sifatida talqin qilindi.

Tadqiqotning dastlabki bosqichida nazariy tahlil usuli qo'llanildi. Ushbu usul yordamida iqtisodiy xavfsizlik, moliyaviy xavfsizlik, kichik biznesni boshqarish, risklarni minimallashtirish va moliyaviy barqarorlikka oid ilmiy manbalar o'rganildi. Adabiyotlarni tahlil qilish orqali kichik biznes subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni shakllantiruvchi asosiy yondashuvlar, ilmiy qarashlar va muammoli jihatlar aniqlashtirildi. Bu jarayon mavzuning nazariy asosini mustahkamlash, muammo doirasini aniqlash va tadqiqotning asosiy yo'nalishlarini belgilash imkonini berdi.

Tadqiqotda tizimli yondashuv usuli ham muhim o'rin egalladi. Mazkur yondashuv asosida kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligi o'zaro bog'langan elementlar tizimi sifatida ko'rib chiqildi. Jumladan, pul oqimlari, daromad va xarajatlar nisbati, qarz majburiyatlari, investitsion faollik, ichki nazorat, moliyaviy rejalashtirish va boshqaruv qarorlari yagona tizimning tarkibiy qismlari sifatida tahlil qilindi. Tizimli yondashuv moliyaviy xavfsizlikka ta'sir qiluvchi omillarni ajratib o'rganish bilan birga, ularning o'zaro ta'siri va korxonaning umumiy faoliyatiga ko'rsatadigan ta'sirini baholash imkonini yaratdi.

Shuningdek, taqqoslash usulidan ham foydalanildi. Ushbu usul yordamida kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda qo'llanilayotgan yondashuvlar, boshqaruv mexanizmlari va amaliy vositalar o'zaro solishtirildi. Taqqoslash natijasida moliyaviy rejalashtirishga e'tibor qaratadigan korxonalarda likvidlik darajasi yuqoriroq, qarzga bog'liqlik darajasi nisbatan pastroq va risklarga nisbatan moslashuvchanlik kuchliroq ekanligi aniqlandi. Aksincha, moliyaviy boshqaruvi tartibga solinmagan subyektlarda qarzдорlik, pul oqimi uzilishlari va to'lov intizomi bilan bog'liq muammolar ko'proq kuzatilishi ma'lum bo'ldi.

Tadqiqot davomida tahlil va sintez usullaridan ham keng foydalanildi. Tahlil usuli yordamida kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligiga salbiy ta'sir ko'rsatuvchi ichki va tashqi omillar alohida komponentlarga ajratilib o'rganildi. Xususan, kredit resurslaridan foydalanish darajasi, ichki nazorat sifati, xarajatlar tarkibi, inflyatsiya ta'siri, bozor noaniqligi va fiskal yuklama alohida tahlil qilindi. Sintez usuli esa ushbu omillarni yagona nazariy va amaliy konsepsiya doirasida umumlashtirish, ular asosida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha yaxlit xulosalar chiqarish imkonini berdi [1].

Bundan tashqari, tadqiqotda mantiqiy umumlashtirish va ilmiy abstraksiya usullari qo'llanildi. Ushbu usullar orqali kichik biznes subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashning universal tamoyillari shakllantirildi. Ya'ni, turli xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatidagi alohida farqlarga qaramay, ularning moliyaviy xavfsizligini mustahkamlash uchun umumiy bo'lgan mexanizmlar ajratib ko'rsatildi. Bular qatoriga moliyaviy intizomni kuchaytirish, boshqaruvda tezkorlikni ta'minlash, risklarni erta aniqlash, moliyaviy rezervlarni shakllantirish va zamonaviy raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish kiritildi.

Shu tariqa, tadqiqotda qo'llanilgan metodlar kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini har tomonlama yoritish, mavjud muammolarni tizimli baholash hamda amaliy ahamiyatga ega bo'lgan taklif va tavsiyalarni ishlab chiqish uchun zarur ilmiy asosni yaratdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligi ko'p jihatdan ularning

moliyaviy boshqaruv tizimi qay darajada izchil tashkil etilganiga bog'liq. Tahlil davomida aniqlanishicha, moliyaviy xavfsizlikka salbiy ta'sir ko'rsatuvchi asosiy omillar sifatida aylanma mablag'larning yetishmasligi, pul oqimlarining nomutanosibligi, qisqa muddatli qarz majburiyatlarining ortib borishi, ichki nazorat tizimining sustligi va moliyaviy rejalashtirishning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi namoyon bo'ladi. Ayniqsa, daromadlarning mavsumiy yoki notekis shakllanishi bilan xarajatlarning doimiy tusga egaligi o'rtasidagi tafovut kichik biznes subyektlarida moliyaviy tavakkalchilikning kuchayishiga olib kelishi kuzatildi. Bu holat korxonaning to'lovga qobiliyatligiga bevosita ta'sir ko'rsatib, uning operatsion barqarorligini pasaytiradi.

Natijalar shuni ham tasdiqladiki, kichik biznes subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashning muhim sharti bu moliyaviy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishdir. Moliyaviy boshqaruv amaliyotida xarajatlarni maqbullashtirish, foyda va zarar nisbatini muntazam tahlil qilish, qisqa va uzoq muddatli moliyaviy majburiyatlarni muvozanatlashtirish hamda zaxira mablag'larni shakllantirishga yetarli e'tibor qaratilgan korxonalarda moliyaviy barqarorlik darajasi nisbatan yuqori ekanligi aniqlandi. Aksincha, nazoratsiz qarzlantirish, rejasiz investitsion qarorlar va tushumlarning maqsadsiz taqsimlanishi moliyaviy xavfsizlikni susaytiruvchi asosiy sabablar sifatida qayd etildi. Shu bilan birga, ichki resurslarni oqilona boshqarish imkoniyatlari mavjud bo'lsa-da, ko'plab kichik biznes subyektlarida ushbu imkoniyatlardan yetarli darajada foydalanilmayotgani ma'lum bo'ldi [2].

Tadqiqot natijalariga ko'ra, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashda ichki nazorat mexanizmlarining roli nihoyatda katta. Hisob-kitoblar, xarajatlar, qarzidorlik holati va pul oqimlari ustidan muntazam monitoring olib boriladigan subyektlarda tavakkalchilik darajasi pastroq bo'lishi kuzatildi. Ichki nazoratning mavjudligi rahbariyatga moliyaviy muammolarni ularning dastlabki bosqichidayoq aniqlash, salbiy tendensiyalarni erta baholash va tezkor choralar ko'rish imkonini beradi. Biroq amaliyotda ayrim kichik biznes subyektlarida ichki nazorat faqat rasmiy xarakterda bo'lib, moliyaviy qarorlar ko'pincha qisqa muddatli manfaatlardan kelib chiqib qabul qilinadi. Bu esa umumiy moliyaviy himoyalash darajasini pasaytiradi.

Shuningdek, tadqiqot davomida raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlovchi samarali omillardan biri ekanligi aniqlandi. Buxgalteriya, budjetlashtirish, pul oqimlarini monitoring qilish va risklarni baholash jarayonlarida raqamli texnologiyalarni qo'llash boshqaruv qarorlarining aniqligi va tezkorligini oshiradi. Raqamli vositalardan foydalanuvchi kichik biznes subyektlarida moliyaviy ma'lumotlarning shaffofligi, nazorat qilinuvchanligi va tahliliy imkoniyatlari kengroq bo'lishi kuzatildi. Bu esa tashqi iqtisodiy o'zgarishlarga nisbatan moslashuvchanlikni kuchaytirib, korxonaning umumiy moliyaviy xavfsizligini mustahkamlaydi [3].

Natijalar asosida shuni aytish mumkinki, kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirishda kompleks yondashuv zarur. Faqat bitta omilni yaxshilash bilan barqaror moliyaviy himoya tizimini yaratib bo'lmaydi. Buning uchun moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirish, ichki nazoratni kuchaytirish, qarz boshqaruvini tartibga solish, likvidlikni monitoring qilish, risklarni oldindan aniqlash va raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish o'zaro uyg'un holda amalga oshirilishi lozim. Ana shunday yondashuv kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligini oshirish, ularning raqobatbardoshligini mustahkamlash va uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishiga zamin yaratadi [4].

Olingan natijalar kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash masalasi alohida bir moliyaviy ko'rsatkich yoki qisqa muddatli boshqaruv chorasi bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Aksincha, bu jarayon korxonaning umumiy iqtisodiy boshqaruv sifati, moliyaviy intizomi, ichki nazorat darajasi va tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslasha olish salohiyati bilan chambarchas bog'liq. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, moliyaviy xavfsizlik kichik biznesning joriy faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi vosita emas, balki uning barqaror rivojlanishini belgilovchi strategik omil hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, kichik biznes subyektlari ko'pincha cheklangan kapital, kam zaxira fondlari va bozor tebranishlariga yuqori sezuvchanlik sharoitida faoliyat olib boradi. Shu sababli moliyaviy xavfsizlik mexanizmlarining sustligi ularda yirik korxonalarga nisbatan ancha tez va chuqur salbiy oqibatlarni yuzaga keltiradi [5].

Muhokama natijasida shuni alohida ta'kidlash lozimki, kichik biznesda moliyaviy xavfsizlikka tahdid soluvchi omillar ko'pincha bir vaqtning o'zida bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi. Masalan, moliyaviy rejalashtirishning sustligi nafaqat pul oqimlari uzilishiga, balki qarz majburiyatlarining ortishiga, likvidlikning pasayishiga va operatsion qarorlarning samarasizlashishiga ham olib keladi. Xuddi shuningdek, ichki nazoratning zaifligi moliyaviy resurslardan maqsadsiz foydalanish, hisobotlarning ishonchiligi pasayishi va xarajatlar ustidan nazoratning susayishi bilan bog'liq muammolarni kuchaytiradi. Demak, moliyaviy xavfsizlikka ta'sir qiluvchi tahdidlar alohida-alohida emas, balki bir-birini kuchaytiruvchi omillar tizimi sifatida ko'rilishi lozim [6].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda boshqaruv madaniyati va rahbarlarning moliyaviy savodxonligi alohida ahamiyatga ega. Amaliyotda ayrim korxonalarda moliyaviy boshqaruv professional tahlil va prognozlashga emas, balki qisqa muddatli ehtiyojlar va tajribaviy qarorlarga asoslanadi. Bu esa korxonaning istiqboldagi moliyaviy holatini oldindan ko'ra bilish imkoniyatini

cheklaydi. Vaholanki, kichik biznes sharoitida moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash uchun rahbariyatning risklarni erta aniqlash, xarajatlar va tushumlar o'rtasidagi mutanosiblikni baholash, rezerv fondlarni shakllantirish va qarz siyosatini oqilona yuritish bo'yicha tizimli yondashuvga ega bo'lishi zarur. Demak, moliyaviy xavfsizlik faqat tashqi iqtisodiy omillarga bog'liq emas, balki boshqaruv sifati bilan ham bevosita belgilanadi.

Muhokama jarayonida yana bir muhim jihat aniqlandi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini mustahkamlash uchun an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda raqamli boshqaruv vositalaridan foydalanish tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli texnologiyalar moliyaviy ma'lumotlarni tezkor yig'ish, qayta ishlash, tahlil qilish va nazorat qilish imkonini berib, boshqaruvdagi subyektivlikni kamaytiradi. Bu esa ayniqsa resurslari cheklangan kichik biznes uchun katta ustunlik yaratadi. Biroq raqamlashtirishning o'zi yetarli emas. U samarali natija berishi uchun moliyaviy intizom, aniq reglamentlar, ichki javobgarlik va boshqaruv madaniyati bilan birgalikda joriy etilishi kerak. Aks holda, texnologik vositalar mavjud bo'lsa ham, ularning amaliy samarasi past bo'lib qoladi [7].

Shuningdek, moliyaviy xavfsizlik mexanizmlarini takomillashtirishda tashqi institutsional muhitning ham roli katta ekanligi kuzatiladi. Kichik biznes subyektlari bank kreditlaridan foydalanish, soliq yuklamasini boshqarish, sug'urta va kafolat instrumentlaridan foydalanish, davlat qo'llab-quvvatlash dasturlariga ulanish orqali o'z moliyaviy xavfsizligini mustahkamlashi mumkin. Shu bois ichki boshqaruv choralari tashqi iqtisodiy imkoniyatlar bilan uyg'unlashtirish masalasi dolzarbdir. Umuman olganda, tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish faqat bir martalik choralar orqali emas, balki kompleks, tizimli va uzluksiz boshqaruv faoliyati orqali amalga oshirilishi lozimligini ko'rsatadi [8].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish bugungi iqtisodiy sharoitda alohida dolzarb ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi. Kichik biznes iqtisodiyotning eng harakatchan va moslashuvchan bo'g'inlaridan biri bo'lishiga qaramay, u moliyaviy jihatdan nisbatan zaif tuzilma sifatida turli ichki va tashqi tahdidlarga ko'proq duch keladi. Ayniqsa, aylanma mablag'larning yetishmasligi, pul oqimlarining notekisligi, qarz yuklamasining ortib borishi, ichki nazoratning sustligi va moliyaviy rejalashtirishning yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi ushbu subyektlarning barqaror rivojlanishiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu jihatdan moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash masalasi kichik biznes faoliyatining alohida yo'nalishi emas, balki uning umumiy iqtisodiy barqarorligini ifodalovchi strategik boshqaruv komponenti sifatida namoyon bo'ladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kichik biznes subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlash uchun eng avvalo moliyaviy boshqaruvning tizimli va oldindan rejalashtirilgan modelini shakllantirish zarur. Moliyaviy xavfsizlikning samarali mexanizmlari korxonaning daromad va xarajatlarini muvofiqlashtirish, likvidlikni nazorat qilish, qarz majburiyatlarini me'yorlashtirish, rezerv mablag'larni shakllantirish va risklarni oldindan baholash kabi yo'nalishlar bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, ichki nazorat tizimini kuchaytirish, moliyaviy intizomni mustahkamlash va tezkor monitoringni joriy etish kichik biznes subyektlariga moliyaviy tahdidlarni dastlabki bosqichda aniqlash hamda ularni bartaraf etish imkonini beradi. Bu esa korxonaning nafaqat joriy to'lov qobiliyatini, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorligini ham ta'minlaydi [9].

Shuningdek, tadqiqot natijalari raqamli boshqaruv vositalarining moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyatini ham tasdiqladi. Buxgalteriya, budjetlashtirish, pul oqimlarini tahlil qilish, xarajatlar nazorati va moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirish orqali kichik biznes subyektlari boshqaruv samaradorligini oshirishi mumkin. Raqamli texnologiyalar ma'lumotlarning aniqligi, shaffofligi va tezkor tahlil qilinishini ta'minlash orqali moliyaviy qarorlar sifatini yaxshilaydi. Biroq raqamlashtirishning o'zi mustaqil yechim emas. U boshqaruv madaniyati, moliyaviy savodxonlik va ichki javobgarlik bilan uyg'unlashgan holda qo'llanilgandagina amaliy natija beradi. Shu bois kichik biznesda moliyaviy xavfsizlikni mustahkamlashda inson omili va texnologik yondashuv bir-birini to'ldiruvchi vositalar sifatida qaralishi lozim [10].

Yana bir muhim xulosa shundaki, kichik biznes subyektlarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish faqat korxona ichidagi boshqaruv choralari bilan chegaralanib qolmasligi kerak. Tashqi institutsional muhit, kredit resurslariga kirish imkoniyati, soliq siyosatining barqarorligi, sug'urta mexanizmlari va davlat tomonidan ko'rsatiladigan qo'llab-quvvatlash dasturlari ham bu jarayonda muhim rol o'ynaydi. Ichki boshqaruvning samarali mexanizmlari tashqi iqtisodiy imkoniyatlar bilan uyg'unlashgandagina kichik biznes subyektlari yanada mustahkam moliyaviy himoya tizimini shakllantira oladi. Shunday qilib, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash mexanizmlarini takomillashtirish kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish, iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va ularning uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bayboboyeva F. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarida moliyaviy xavfsizlikni tashkil etish jarayoni. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2023.
2. Jalilov A.A. Kichik biznesni davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlashning asosiy shakllari. Iqtisodiyot va ta'lim, 2016.
3. Tursunov B. Financial Security in Small Business in Period of Digital Economy: In Case of Uzbekistan. Proceedings of the International Conference on Future Networks and Distributed Systems, 2023.
4. Stiglitz J.E. Information and the Change in the Paradigm in Economics. – American Economic Review, 2002.
5. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. – Pearson, 2016.
6. Demirgüç-Kunt A., Levine R. Finance and Growth: Theory and Evidence. – Handbook of Economic Growth, 2008.
7. Yunus M. Banker to the Poor: Micro-Lending and the Battle Against World Poverty. – PublicAffairs, 2003.
8. OECD. Financing SMEs and Entrepreneurs 2020: An OECD Scoreboard. – Paris, 2020.
9. Diamond D.W., Dybvig P.H. Bank Runs, Deposit Insurance, and Liquidity. – Journal of Political Economy, 1983.
10. Merton R.C. Continuous-Time Finance. – Blackwell, 1990.
11. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age. – W.W. Norton & Company, 2014.
12. Economic Security Threats to Small Businesses in Uzbekistan. Science and Research, 2025.
13. O'zbekiston Respublikasining 02.05.2012-yildagi "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-son Qonuni // URL: <https://lex.uz/docs/-2006789>

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100